

Šaravanja, I.

EUROPSKE PRAKSE DEMOKRATSKIH RJEŠENJA ZA KONFLIKTNA DRUŠTVA

Sažetak: U ovome osvrtu na stanje Bosne i Hercegovine želi se prikazati moguća poveznica sa zemljama Europske unije koje su se suočavale sa sličnim problemima i podjelama u društvu po etničkoj, vjerskoj osnovi. Dakle, smatra se da bi europski put našoj državi omogućio prosperitet i doveo zemlju do normalnog funkcioniranja i ispunio demokratske norme koje se ovdje ne provode u punom kapacitetu. Spominje se model konsocijacijske demokracije, koji je već viđen u europskim praksama rješavanja problema u multinacionalnim zajednicama, a koji bi mogao biti povoljno rješenje za izlaz iz konflikata koji su prisutni među Hrvatima, Srbima i Bošnjacima. Ipak, ovaj model nije moguće u potpunosti primijeniti sve dok je na snazi asimetrični federalizam, točnije neravnomjerna raspodjela entiteta za tri naroda. Tri naroda moraju ostvariti jednaka prava koja će im biti zajamčena Ustavom i demokratskim poretom. Ta prava će Hrvatima donijeti dugoočekivani položaj jednakosti, u čemu će pomoći europski put koji je okvir za demokratizaciju procesa u BiH.

Ključne riječi: Europska unija, model konsocijacijske demokracije, tri naroda, europski put.

Podatci o autorici: Šaravanja I.[vana], magistrica politologije, Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet, Matice hrvatske bb, 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, ivana.saravanja@ffmo@hotmail.com

Šaravanja, I.

EUROPEAN PRACTICES OF DEMOCRATIC SOLUTIONS FOR CONFLICT SOCIETY

Abstract: In this regard, Bosnia and Herzegovina wants to present a possible link with the countries of the European Union that have faced similar problems and divisions in society on an ethnic, religious basis. Thus, it is considered that the European path to our country will bring prosperity and bring the country to normal functioning and fulfill democratic standards that are not being implemented in full capacity. It mentions the model of consociational democracy that has already been seen in European problem-solving practices in multinational communities, which could be a convenient solution for the exit from the conflicts that exist between Croats, Serbs and Bosniaks. However, this model can not be fully applied until asymmetric federalism is in effect, more precisely the uneven distribution of entities for the three peoples. Three peoples have to exercise the same rights that will be guaranteed by the Constitution and the democratic order.

Key words: European Union, model of consociational democracy, three nations, the European path.

Author's data: Master of Political Science, Šaravanja I.[vana], Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet, Matice hrvatske bb, 88000 Mostar, Bosna i Hercegovina, ivana.saravanja@jffmo@hotmail.com

1. Uvod

Kao moto Europske unije prihvaćen je slogan „ujedinjeni u različitosti“, i u kontekstu pristupanja Bosne i Hercegovine toj zajednici jasno je kako bi upravo europske odredbe i zakonodavstvo na kojem počiva Europska unija bili ono što bi donijelo stabilnost države i jednakopravnost sva tri konstitutivna naroda, kao i ostalih. U praksama europskih zemalja koje su heterogena društva problem ravnopravnosti između naroda je riješen na vrlo efikasan način, i upravo je europski put Bosne i Hercegovine ono što daje nadu hrvatskom narodu da će se uspjeti izboriti za svoja prava koja mu pripadaju kao konstitutivnom narodu. Govori se o belgijskom primjeru rješavanja suživota više različitih zajednica u jednoj državi. Smatra se da Hrvati ne uživaju sva prava koja su im zajamčena kao konstitutivnom narodu, i samo jedan primjer za to je dovoljan koji govori o medijskom prostoru, koji Hrvati nemaju. U europskim zemljama čak i nacionalne manjine imaju pravo na RTV program, dok ovdje Hrvati nemaju priliku uzeti dio u medijskoj strukturi državne televizije. Takvo što je nedopustivo jer su danas mediji glavni prijenosnici vijesti, informacija i hrvatski narod ne smije trpjeti takvu medijsku nepravdu. Europska unija je povoljan čimbenik za Bosnu i Hercegovinu i za rješavanje hrvatske neravnopravnosti jer u praksi zemalja članica EU-a diskriminacija i neravnopravnost smatraju se nedemokratskim i nedopustivim. Iako Hrvati već godinama pokušavaju izboriti svoju ravnopravnost, ne uspijevaju doći do promjena Ustava koje su nužne kako bi se poboljšao i riješio nepravdani i nezavidni položaj u kojemu se nalaze, ali te promjene su nužne i kako bi se riješilo nakaradno ustrojstvo države koja po ovakvom trenutačnom modelu nije funkcionalna i ne zadovoljava osnovna prava svih konstitutivnih naroda. Na europskom putu traži se konsenzus i zajedništvo političkih elita, a isto to je potrebno na putu rješavanja hrvatskog pitanja, jer političke elite iz srpskog i bošnjačkog naroda moraju pokazati konsenzus, spremnost i suradnju kako bi Hrvati dobili isti položaj kakav oni već imaju.

2. Postizanje ravnopravnosti po uzoru na europske prakse

Iz Bosne i Hercegovine, vječito uzdrmane tvorevine, na Europsku uniju se može gledati kao na obećanog mirotvorca. U svojoj srži europska integracija oduvijek je bila vođena željom da se donese mir u dio svijeta koji je jednom bio sinonim za rat i nasilje.¹ Upravo takvo područje je ova država, duboko pogođena ratnim razaranja iz devedesetih godina. Na području gdje se Hrvati osjećaju majorizirano i ugroženo, a gdje Srbi i Bošnjaci dominiraju, postavlja se pitanje kako će se uspostaviti ravnoteža između tri konstitutivna naroda ako ne upravo pozitivnim praksama koje su viđene u državama članicama EU-a. Države članice

---

¹ McCormick, John, Zašto je Europa važna - Argumenti za Europsku uniju, Mate, Zagreb, 2013., str. 30.

EU-a smatraju se modernim, demokratskim društvima u kojima se poštuju ljudska prava i promoviraju slobode tiska, govora, opredjeljenja i tome slično. U našem društvu prisutni su korupcija, kriminal, nepoštivanje zakona, nepravedna dominacija većine nad manjinom, što je nedopustivo. U skladu s pravilima Europske unije, koja se moraju dosljedno poštivati na cijelom prostoru koje ona obuhvaća, slijedi logična teza da bi prisutnost EU-a donijela napredak i prosperitet za Bosnu i Hercegovinu, koja se guši u sukobima Hrvata, Srba i Bošnjaka. Kako bi se ova teza opravdala, može se navesti primjer srca Europske unije, odnosno Belgije, koja funkcionira kao heterogeno društvo uređeno tako da sve nacionalne zajednice uživaju jednaka prava bez straha od diskriminacije. Na tragu belgijskog kompromisa treba tražiti svjetlo na kraju bosanskohercegovačkog tunela. To svjetlo može biti primjena modela konsocijacijske demokracije, ali dosljedna primjena koja bi omogućila autonomiju segmenata koja bi zadovoljila prava konstitutivnih naroda. Posljedica konsocijacijske demokracije je suradnja među vođama segmenata unatoč dubokim rascjepima koji razdvajaju te segmente i zbog toga vođe trebaju barem donekle osjećati privrženost očuvanju jedinstva zemlje i demokratskog ustrojstva i moraju u osnovi biti voljni uključiti se u suradnju s vođama drugih segmenata, i to u duhu umjerenosti i međusobnih ustupaka.² Ta teorijska postavka je upravo naputak po kojemu bi se hrvatska neravnopravnost trebala riješiti, jer politički predstavnici druga dva konstitutivna naroda moraju otvoriti oči i uvidjeti prednosti koje oni imaju, te nedostatke koje osjećaju Hrvati. Ono što je najočitiije u lošoj primjeni iz konsocijacijske teorije u bosanskohercegovačkoj stvarnosti je asimetrična autonomija segmenata, točnije imamo Republiku Srpsku, koja je podijeljena na općine i entitet je većinskog jednog naroda, te Federaciju BiH, koja je podijeljena na županije, zatim na općine, te su zastupljena dva naroda od kojih jedan nadmoćno dominira jer je jači brojčano, što trećem konstitutivnom narodu umanjuje šanse za jednakopravnost. U ovakvom slučaju treba sagledati mogućnosti pravednije primjene federalizma u praksi, koji bi omogućio jednaka prava za sva tri konstitutivna naroda, te jednaku autonomiju segmenata za kakvu se zalaže konsocijacijski model demokracije. Federalizam kakav je uspostavio Daytonski mirovni sporazum nije jednako dobar za sva tri naroda, i zato je potrebno mijenjati sadašnju strukturu nefunkcionalnog ustrojstva Bosne i Hercegovine. Jasno je da način na koji je došlo do uspostave federacije igra vrlo važnu ulogu glede njezine uspješnosti, odnosno njezina opstanka ili propasti jer multinacionalne federacije koje su uspostavljene dobrovoljno, koje su nastale kao rezultat pregovora nacionalnih elita, imaju mnogo veću vjerojatnost opstanka nego one federacije koje su uspostavljene na silu jer ako su federacije određenim oblicima prisile stavljene u zajedništvo ili pak ako u tom zajedništvu opstaju zahvaljujući postojanju tih prisila i pritisaka, velika je vjerojatnost da će se te federacije raspasti ako oslabi spomenuti utjecaj.³ Uzročno-posljedična veza koju ovdje možemo uvidjeti je takva da za rješenje hrvatske neravnopravnosti mora postojati volja predstavnika sva tri konstitutivna naroda za promjene koje će biti u skladu s europskim praksama, kao što je recimo slučaj bio u Belgiji gdje se jednakost zajednica uspostavila kroz ustavne promjene i različite kompromise. Još jedna jako važna stvar koja je prisutna u praksama Europske unije, konkretno opet primjer Belgije, gdje je zajamčena medijska zastupljenost svima, a u Bosni i Hercegovini Hrvati kao konstitutivan narod nemaju vidljivo mjesto u RTV sustavu. Naša narodna kultura i hrvatski jezik stavljeni su u diskriminirajući položaj u odnosu na

² Lijphart, Arend, Demokracija u pluralnim društvima, Globus, Zagreb, 1992., str. 59.

³ Usp., Vukoja, Ivan, Politike u pozadini različitih modela preustroja BiH, u: Bosna i Hercegovina - Europska zemlja bez ustava, Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa, Synopsis, Sarajevo, 2012., str. 189.

druga dva naroda, čime se ugrožava politički i kulturni identitet hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini.⁴ Mediji su danas sastavni dio svakodnevice građana i danas je život bez njih nezamisliv, i u tome kontekstu dio hrvatskog naroda koji živi u BiH nema priliku pogledati dnevne događaje gdje bi bile uključene važne obavijesti za hrvatsku populaciju, jer ovakav RTV sustav kakav je trenutačno na snazi favorizira političko Sarajevo, uz očito isključivanje Hrvata iz društveno-političkih događanja. U praksama europskih demokracija takvo što je nedopustivo jer čak i nacionalne manjine imaju pravo na svoje mjesto u RTV sustavima, a posebno konstitutivni narodi. Kada se ovim nepravilnostima kojima se nanosi šteta hrvatskom narodu traži izvor, ali i izlaz, opet se moramo vratiti na ustavnu neravnopravnost, točnije na Daytonski sporazum, i njegov Aneks IV, odnosno Ustav, koji nije ni pravedno ni pravilno odgovorio na izazov rješenja nacionalnog pitanja.

2.1. Kako do rješenja?

Pošto se u ovom radu navodi teza da u praksama država članica EU-a koje su multinacionalne i koje su sastavljene od čimbenika koji imaju osnovu za konflikt, ali su ipak ti konflikti među nacionalnim zajednicama riješeni, u prvom redu riješeni su ustavnim odredbama, tako se moramo osvrnuti i na naš slučaj i sagledati mogućnosti koje bi bile prihvatljive po uzoru na europska heterogena društva. Dakle, Belgija je svoj ustav usavršavala do one mjere koja bi dovela do zadovoljenja prava svih zajednica, institucionalno, administrativno, i tome slično ... a u Bosni i Hercegovini nema kompromisa o promjeni Ustava. Po uzoru na vrijednosti koje promovira Europska unija može se ustvrditi da bi svaki narod morao imati ista prava i, shodno tome, institucije za njihovu realizaciju. Pošto to u Daytonskom sporazumu nije slučaj, u njemu vidimo uzrok, ali ujedno i u njegovoj promjeni izlaz iz ovoga tunela u kojem najmračnije posljedice osjećaju upravo pripadnici hrvatskog naroda. Iako se u europskim praksama konsocijacijski model demokracije navodi kao prikladan za društva koja su pogođena etničkim, vjerskim i drugim rascjepima, njegova formula u BiH nije primjenjiva sve dok se ne uspostavi jednaka autonomija segmenata jer, kao što je već spomenuto, ovakvo ustrojstvo po kojemu jedan narod ima svoj entitet, a druga dva naroda dijele jedan entitet u kojemu se osjeti brojčana nadmoć i dominacija jednog naroda nad drugim, iako su oba konstitutivna, nije ni blizu konsocijacijske formule za jednakopravnost svih segmenata. Problem jednakopravnosti ostat će neriješen sve dok postoji nakaradna dvoentitetska struktura države i unitaristička struktura Federacije BiH kao jednog entiteta za dva naroda jer se istinska jednakopravnost naroda uopće, nikako i nikada neće niti može riješiti u okviru postojećih entiteta.⁵ Za Europsku uniju i europski put bila je potrebna suglasnost svih političkih elita koje su podržane od građana, a i za rješenje hrvatskog pitanja potrebna je suglasnost i kolegijalnost, a nikako negiranje i ignoriranje problema s kojima se hrvatski narod nosi kao malobrojniji, jer iako je malobrojniji, ipak je konstitutivan i upravo zbog toga bi morao biti jednak s ostala dva naroda. Konsenzus o pristupanju europskom putu i volji za ulaganjem napora za poboljšanje statusa BiH u tome važnom nastojanju je postignut, što znači da ustavne reforme o postizanju boljeg statusa hrvatskog naroda mogu biti dogovorene, usvojene i provedene ako bude postojala volja političkih subjekata za takvim konsenzusom. U tome duhu se iščekuje i jači utjecaj europskih integracija. Prijem u članstvo Europske unije za Bosnu i Hercegovinu je važan upravo s aspekta prevladavanja

4 Žepić, Božo, Nacija i nacionalno pitanje, HAZU BiH, Mostar, 2015., str. 173.

5 Žepić, Božo, Nacija i nacionalno pitanje, HAZU BiH, Mostar, 2015., str. 175.

unutarnjih proturječnosti prisutnih u pogledu podijeljenosti države u etničkom, političkom, ekonomskom i kulturološkom pogledu jer Bosna i Hercegovina s uspješnim odvijanjem procesa integracije u Europsku uniju postiže svoju unutarnju integraciju i osigurava stabilan ekonomski i politički razvoj.⁶ Ipak, hrvatsko pitanje i dalje ostaje neriješeno i svijetla budućnost u članstvu Europske unije nije moguća dok se ono ne riješi.

3. Zaključak

Kao zaključak može se ukazati na mogućnost postizanja ravnopravnosti Hrvata u Bosni i Hercegovini u skladu s pozitivnim europskim praksama kojima se dovelo do rješavanja netrpeljivosti između nacionalnih skupina koje dijele jednu državu. Tako se ukazuje na belgijski model koji može poslužiti bosanskohercegovačkom društvu kao usmjerenje za daljnje napore u rješavanju unutardržavnih problema. Kao najveći uzrok i izvor nepravde koju osjećaju Hrvati kao malobrojniji konstitutivan narod može se navesti upravo Daytonski mirovni sporazum, odnosno njegov Aneks 4, koji je ujedno Ustav, i čije su korijenite promjene potrebne kako bi Bosna i Hercegovina postigla svoj strateški cilj pozicioniranja u članstvo Europske unije i kako bi sva tri naroda uživala jednako prava koja bi im bila institucionalno zajamčena. Za te promjene nužno je doći do zajedničkog jezika predstavnika vlasti kako bi se jednoglasno i jasno govorilo i prema Europskoj uniji, i prema poboljšanju zajedničkog života naroda u ovoj državi. Smatra se izrazito nepravедnim i neodrživim da Srbi imaju svoj entitet, a da Bošnjaci i Hrvati dijele Federaciju u kojoj su Bošnjaci dominantni i nadmoćni nad Hrvatima. To nije korektno i takva formula uređenja države je prvi uzrok majorizacije Hrvata. Pošto je federalizam prikladan u europskim modernim demokratskim državama, bilo bi logično zaključiti da bi njegova pravilna primjena i ovdje pomogla kako bi se poboljšao položaj Hrvata i ojačalo zajedništvo koje je potrebno kako bi se ostvario napredak prema pristupanju Europskoj uniji.

Literatura

- [1] Dedić, H., Bosna i Hercegovina i Europska unija - pretpostavke i dosezi integracije, Bosanska riječ, Tuzla, 2015.
- [2] Lijphart, A., Demokracija u pluralnim društvima, Globus, Zagreb, 1992.
- [3] McCormick, J., Zašto je Europa važna - Argumenti za Europsku uniju, Mate, Zagreb, 2013.
- [4] Vukoja, Ivan, Politike u pozadini različitih modela preustroja BiH, u :Bosna i Hercegovina - Europska zemlja bez ustava, Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa, Synopsis, Sarajevo, 2012.
- [5] Žepić, Božo, Nacija i nacionalno pitanje, HAZU BiH, Mostar, 2015.

---

⁶ Dedić, Hoda, Bosna i Hercegovina i Europska unija - pretpostavke i dosezi integracije, Bosanska riječ, Tuzla, 2015., str. 228.